

ODKUPIENIE (292) *sb n*

Pierwsze e jasne; -é (8), -e (1) OpecŻyw (8:1).

sg N odkupienie (37); -é (4), -(e) (33). ◇ G odkupieniã (96); -ã (88), -(a) (8). ◇ D odkupieniu (12). ◇ A odkupienié (94); -é (4), -e (1), -(e) (89). ◇ I odkupieniem (13), odkupieniém (11); -im LubPs, KrowObr (7), WuJNT; -ém RejPs (2), Leop, SarnUzn, RejPos, BiałKat, WuJJudConf CzechEp (2), SkarKaz; -im : -ém CzechRozm (4:1); ~ -ém (1), -(e)m (10). ◇ L odkupieniu (23). ◇ V odkupienié (3); -é (1), -(e) (2). ◇ pl A odkupieniã (3); -ã (1), -(a) (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) i XVIII w. s.v. odkupić.

1. Zapłacenie za coś; redemptio JanStat, Cn (9) :

a. Za wykupienie rzeczy własnej z zastawu (3) :

Wyrażenie: »odkupienie fantu« (3): Czãś odkupienia Fantu. DŁuźnik gdy fye Iftcowi fantem broni w dŁugu/ ma czãś s Prãwã Izełć niedźiel ku odkupieniu fantu fwego. GroicPorz r, oo.

b. Za uwolnienie z niewoli, więzienia i zasądzonej kary (4) :

odkupienie kogo (1): Poftãnowienie o Iiodnym y Miłościwym Lecie/ o Lichwie/ o Zniewoleniu/ y o poimãnych odkupieniu Leop Lev 25 arg.

W przeni (2) :

Wyrażenia: »odkupienie duszy« = uratowanie od śmierci (1): Dãry żaden nye włãga Pãnã Bogã fwego/ Bowym zãwždy kofftowne yeft odkupyenye duffy LubPs N2.

»odkupienie gardła« = uratowanie od śmierci (1): a yawni zlodzyey zadnym obyczayem nyema bicz dopułczon kv odkupyenyv gardla fwego. MetrKor 40/814.

a. O wykupieniu zwłok [czego] (1) : *Doftãł Krol Boleftãw fkãrbow dofyć nã odkupienie ciãłã [fsw. Wojciecha] BielKron 344v.*

c. Opłacenie haraczu; zaspokojenie czyichś roszczeń [kogo] (1) : *[list wojewody wołoskiego:] gdi przyachaly do kxyazeczya mołkyewłkyego on nam obyczal zalonanya [lege: żãłowania 'darów' (z rus.)] fyla na wfpomozenye y naodkpyenye Czefarza Tureczkyego LibLeg 11/154.*

d. Prawdopodobnie: Przekupstwo (1) :

W połączniu szeregowym (1): obiecuiemy [...]: iż do żadnego człowieka [...] dla vprófzenia ninieyfżego pokoju/ [...] przez się albo przez naprãwné ofoby Duchowné y fwiectkié rozerwãnia/ odkupienia/ fkãżenia/ wniwecz obrócenia niebędzimy fie vćiekãć SarnStat 1099.

2. Zadośćuczynienie w celu uniknięcia jakiegoś zła lub wynagrodzenia za zło popełnione; redemptio Vulg, PolAnt, Cn (270) : *Bo zawifna miłofć/ á zápãłczywość mężowa/ nieprzepuści w dzieñ pomfthy/ [...] ani przyimie nã odkupienie obfitych dãrow. Leop Prov 6/34.*

odkupienie czego (1): RejZwierc 186v cf W przeni.

W przeni (1) : AZãżby to nie lepřza byłã chwałã Pãńkney zwirzchnofci [...]/ iżby to [kadzidla, kropidla, dzwonki] byŁo obroczo no nã odkupienie tey niewinney krwie/ zã kthorã Pan nãłz roftoczył hoynie fwięćã krew fwoię. RejZwierc 186v.

a. Ofiara Chrystusa za grzechy ludzkie (268) : *OpecŻyw 99v, 106v; PatKaz III 89; Kãżdy człowiek krzełcyãńki powynien dziekować panu fwemu zã odkupienie. RejPs Ff3v, 166; Kędy thãk powiedãłz/ iż Kryftus Syn Boży/ iefł Iednatz y przytzyńcã odkupienia KrowObr 208, 178, 208, 210 [3 r.], 212;*

Leop Rom 3/24; *GrzegRóżn Cv*; iż tho ielt nawdzyęcznieyfza wola iego/ wierzyć weń y w tego ktorego on zeflał ná odkupienie Kryftuła. *RejPos* 104, 28, 103v [2 r.], 147, 298; *KarnNap* F3v; *SkarŻyw* 174; *CzechEp* 159, 186, 256; *ArtKanc* K19v, S20v; *LatHar* 678; *WujNT Col* 1/14, s. 723, Bbbbbb2; y otwarza mu P. Bog wrotá fwego miłosierdzia/ dla nadrożłzey męki Syná fwego/ w ktorým nam hoyne odkupienie zgotował. *SkarKaz* 384b, 280a, 634a, Oooo2a.

odkupienie od czego (2): Ale niź lie było wypełniło odkupienie náłze/ od frogości gniewu Páńkiego/ á od przekłętwa náłzego/ tedy lie okázowác raczył w táiemnościach fpraw Boftwá fwego. *RejPos* 142, 129v.

odkupienie za kogo (2): *KrowObr* 155; Abowiemci ieden Bog/ [...] człowiek Chryftus Iezus/ który lie dał fámego odkupieniem zá wlfyftkie *Leop* 1.Tim 2/6.

odkupienie czyje [= *kogo*] [*w tym: pron poss* (50), *G sb i pron* (49), *ai poss* (8)] (107): *OpecŻyw* 9v, 153v; Iezu ktoris po figurnym baranka pożywaniu náłze^{go} odkupienia wielkę noc począł. fmi. lie nad nami. *TarDuch* B8v, C6; Tu prorok przywodzi káždego krzelcyáńskiego człowieká/ áby dziękował pánu fwemu zá odkupienie fwoie *RejPs* 95, 69, 99v, 141; *LubPs* Z4v *marg*; *KrowObr* 51v, 69, 158v, 163; To gdy fię dżiac pocznie/ poglądaycież á podnoście głowy wálze/ izći fię iuż przybliża odkupienie wálze. *BibRadz Luc* 21/28, I 108d *marg*; *GrzegRóżn Cv*; *RejAp* 118v; Ták iáko y fyn człowie[czy] kthory nie przyfzedł by mu służono/ ále áby on służył/ á izby [dał] dużę fwą ná odkupienie wiela ich. *RejPos* 312, 4v, 7v, 17, 21, 47v [2 r.] (20); *BiałKat* 348v; *WujJud* 57v, 226v, 229; *WujJudConf* 98, 110v; *RejPosWstaw* 21v, [21²]v, [21³]v *marg*, [143⁴]v; *CzechRozm* 111v; [*Masz*] odkupiciela twego miłowác/ y iemu pokornie dziękowác/ iż nietylko śmierć podiác y krew fwą dla odkupienia twego przelać raczył/ ále też ifte ciáło y krew fwoię/ dał tobie oto teraz ná pokarm *KarnNap* D4; *SkarŻyw* 92, 337, 358, 398, 479, 598; *ReszList* 159; *LatHar* 31, 277, 329; *WujNT* 194, *Luc* 2/38, 21/28; będąc Bogiem ich/ y dla nich toś ciáło ná fię y náture ich przyiáł/ y w niey odkupienieś ich z wielką ciężkością odpráwił *SkarKaz* 7a, 6a, 8a. *Cf* »dusz(e) odkupienie«, »odkupienie grzesznych«, »odkupienie narodu ludzkiego«, »odkupienie świata«.

odkupienie czyje [= *przez kogo*] [*w tym: G sb i pron* (33), *pron poss* (14), *ai poss* (3)] (50): O iakié ij iako wielmi rofkólfneé wefelé s tego apoftolowie mieli/ ijż pana fwého iuż chwálebného widzieli/ dziękuiątz mu z iego odkupieniá *OpecŻyw* 169v, 103v; *WróbŻołt* kk7; *RejPs* 29, 96, 96v, 121, 129, 135, 147v; Bo Pan odkupyenye fwe połłał ludu fwemu *LubPs* Z4v; *KrowObr* A4v; *RejAp* 173 [2 r.]; Iż iuż dziś belpiecznie możemy záwołác Boże Oycze/ gdychmy lie przez odkupienie Syná iego [...] sftháli fynmi iego. *RejPos* 31v, 14, 16, 20v, 45, 49v (27); Boć żywa wiára wié: iż wfeláki człowiek vfprawiedliwión ielt [...] odkupieniem páná náłzego Iezulá Chryftuła *BiałKat* 28v; *WujJud* 98v; *RejPosWstaw* 21v, [21²]v; *LatHar* 103, 383; Odkupienie P. Kryftuflowe v Aryanow wniwecz. *PowodPr* 35 *marg*; *SkarKaz* 7b, 634b.

W połączeniach szeregowych (15): Ci widzieli wczynki bozkie [*Ps* 106/24]/ (*koment*) Czulfz iego ftworzenia odkupienia odpłaty potępienia *WróbŻołt* kk7; *KromRozm III* B2v; *LubPs* Z4v; *KrowObr* 109v [2 r.], 113, 178v; *RejAp* 111v; O což tedy ty chcefz wczynić nędzny Thomáfu/ [...] który nie práwie dufálfz á nie práwie wierzyfz w mękę á w odkupienie y w to fwięte z martwych wftánie Páná fwe^{go}. *RejPos* 120v; odkupienie/ vfprawiedliwienie/ y zbáwienie náłze/ w fámey łáfce Bożey/ á w

zaśludze Kryśtułowej należy. *WujJudConf* 110v; *RejPosWstaw* [21²]v; *CzechRozm* 8v, 111v; *LatHar* 558; *WujNT* 287.

Zwrot: »odkupienie mieć« = *być odkupionym* (1): Lecż wy o brácia mili kthorzy prawdę znaćie/ A przez krew Kryśtułową odkupienie maćie: Poznayćie że [lege: ze] mną Oycá tego niebieskiego *GrzegRóżn* N4v.

Wyrażenia: »dusz(e) odkupienie« [szyk 5:1] (6): Izali Pan Kryśtus/ [...] drwá pokofłtzone/ lekárftwem zbáwiennym/ dułż odkupieniem [...] názywał? *KrowObr* 109v, 109v [3 r.], 113; *SkarŻyw* 203.

»odkupienie grzechów, występów, od grzechu, za grzechy« = *redemptio praevaricationum PolAnt, Vulg* [szyk 9:1] (4:4:1:1): Abowiem tylko przes łámę krew kryśtułową mamy/ y odkupienie y odpufłtzenie/ y omyćie/ od wśelkiego grzechu. *KrowObr* 178v, 92; *BibRadz Hebr* 9/15; *RejPos* 53v; *CzechRozm* 260, 261; *CzechEp* 84; *ReszList* 150; Y dla tegoć [*Chrystus*] iełt nowego tełtámentu pośrzednikiem: żeby zá przyłtápieniem śmierći/ ná odkupienie wyłtępkow tych ktore były pod pierwłzym tełtámentem/ obietnicę wźięli ći ktorzy wezwáni łá wiecznego dźiedzictwá. *WujNT Hebr* 9/15, s. 287.

»odkupienie grzesznych« (1): Włfakożefli [*Chrystus*] dlya odkupyenya grzełłnich łnyeba s łt[ą]pył *BierRaj* 18v.

»odkupienie przez krew [*Chrystusowá*]« = *redemptio per sanguinem Vulg* (4): *CzechRozm* 214v; *CzechEp* 315; *NiemObr* 70; W ktorym [*Synu Bożym*] mamy odkupienie przez krew iego (odpufłczenie grzechów) *WujNT Eph* 1/7 [zawsze przekład tego samego tekstu].

»odkupienie męki swej [= przez mękę]« (1): ale pomniąc: iześ ty przez odkupienie męki łwey: przyiáł nas wopiekę łwoię bylibychmy przełłpieczni *RejPs* 82v.

»odkupienie narodu ludzkiego (a. człowieczego), ludzkie, człowiecze, człowieka, rodzaju ludzkiego, ludzi, pokolenia ludzkiego, wszystkich narodów« [szyk 17:4] (7:5:2:2:1:1:1): KDy od boga oytta przyblížáł łie czas zrzádzony ku odkupieniu ludłkiému/ [...] zebrali łie w radę biłkupowie/ xiáżęta żydowłcy [...] przeciw Iezułowi *OpecŻyw* 69, [79], 150 [2 r.], 184; *PatKaz II* 24; *PatKaz III* 142; *WróbŻółt* Bv; Ták iż w onym ogroycu [*Jezus*] [...] wołáł do bogá oycá łwoiego/ áby inłzy kłtałt mogł náleć ná odkupienie tego nędznego człóweká/ niłzi śmierć iego *RejPos* 104, 5, 5v, 11v, 75, 88 (10); *KuczbKat* 9; A ten to Rok piędźiełtátny zwano Iubileułzem/ ktory nic inłzego nie znáczył iedno wolność/ y odkupienie pokolenia ludzkiego [...] przez naydrołszá mękę y śmierć Páná Chryśtułową *ReszList* 146; *ArtKanc* C7.

»ofiara odkupienia« = *msza św. i Eucharystia* (4): Eufebius iá [*mszę św.*] zowie ofiárą odkupienia *WujJud* 223v, 226v, 229; *LatHar* 678.

»odkupienie łwiata« [szyk 11:1] (12): *PatKaz III* 152v; *RejPos* 17v, 28v, 87v, 100, 112, 209, 273v; O Pánie Iezu Chryłte [...]/ ktoryś [...] dla odkupienia łwiátá włzyłłtkiego/ ná drzewo krzyżowe włtápił *LatHar* 55, 248; To iełt báránek/ zábity dla odkupienia łwiátá. *WujNT Apoc* 5 arg, przedm 31.

»odkupienie zbawienia« (2): *RejPs* 73; ták zły duch [...] w włćiech iego bluźni odkupienie zbawienia náłżego. *OrzList* d4.

Szeregi: »krew (*a. rozlanie krwi*) a odkupienie« [szyk 2:1] (3): Bo ácz tho wiemy iż vczynki by też były y nalepże y naświetże nie mogą zbáwić człowieká żadnego/ iedno ízczyra wiárá náfzá kthorą mamy we krwi á w odkupieniu Páná náfžègo. *RejAp* 173; *RejPos* 33, 103v.

»męka a odkupienie« (2): gdy tákie kwiatki á tákie wdzięczne owoce podařz temu Pánu íwoiemu ku oney ítaley wierze íwoiey/ którás położył w męce á w odkupieniu świętym iego *RejPos* 172, 124.

»miłosierdzie i (*a*) odkupienie« = *miser cordia et redemptio Vulg* (8): *OpecŻyw* 103v; Bowiem v pana miłofierdzie/ á obphite vniego odkupienie. *TarDuch* E; RAcz miły panie miłofciwie wyfluchac nas znieba [...]: abychmy beřpiecznie powřtac mogli zdoskonałą nadzieią w świętem miłofierdziu twoiem y odkupieniu twoiem *RejPs* 29; *Leop Ps* 129/7; *RejPos* 20v, 130, 152; *LatHar* 169.

»odkupienie i odpuszczenie grzechow« (1): y przenioł do kroleřtwá Syná íwego miłego/ przez ktore⁸⁰ mamy odkupienie j odpufzczenie grzechow. *WujJud* 94.

«odkupienie a wyzwolenie« [szyk 1:1] (2): iż íie iuř národził on Pan á on zbáwiciel/ który miał przyřć ná wyzwolenie á ná odkupienie tego íwiáthá nędznego *RejPos* 17v, 100.

»zapłata, (*a*) odkupienie« (2): [*jeden jest*] tźłowiek Kryřtus Iezus/ który dał íamego íiebie zapłatą odkupieniem zá wřzyřtki. *KrowObr* 155; *RejPos* 60.

»(*i*) zbawienie (*a. wybawienie*) i (*a*) odkupienie« [szyk 9:2] (11): iuř ile ípełnilo pořlufśeńřtwo moie/ ij wołá twoia/ ij wřřytko to tzo kolwie záležáło na ludřkié zbawienie ij odkupienie *OpecŻyw* 150; *RejPos* 7v, 53v, 273v; *WujJud* 57v; *RejPosWstaw* [21²]v; *ReszList* 159; *LatHar* 329; *WujNT* 194; Sam Chryřtus íeřł pořrednikiem do zbáwienia y odkupienia *SkarKaz* 636b, 634b.

W przen (8) : O łodkié drzewo/ tys nořilo brzemię przeniałłodřřé/ cialo z bořtwem złączoné/ tys íám był tego dořtoyny nořitz odkupienia íkarbu/ náświetřřá krwią przelány. *OpecŻyw* 158; Dał pan Ieřus owocz odkupienia ludřkiego y łaski íwey *WróbŻołt* Bv; Biorę cię kupno odkupienia duřze moiey: biorę cię obroku pielgrzymowánia mego/ dla ktoregom vczył/ czuł/ y prácowáł. *SkarŻyw* 203,698; *WujNT* 382.

Wyrażenia: »księgi odkupienia pańřkiego« (1): Ale ci kthorzy będą ználezeni nápiřáni w křięgach odkupienia Pánřkiego/ nie tylko áby mieli być łádzieni/ ále im tę obietnicę íám Pan mocno vtwardzić raczył *RejAp* 173.

»odkupienia zapłata« [szyk 1:1] (2): pořtanowił á obyáwił ofiárę miářto Sákrámentu/ kthoraby im byłá znákiem á zápieczętowánim zapłaty odkupienia przez nářienie obiecáne *RejPosRozpr* cv; Chwalimy cię/ o droga nářzego odkupienia zapłató/ ofiáro pokoy czyniąca *LatHar* 98.

Przen: *Chryřtus* (21) : A kthemu áby íie były wypeřniły záłlubione Pánřkie obietnice: [...] iż miáło przyřć odkupienie z narodu iego narodowi ludřkiemu. *RejPos* 138, 274; *SkarKaz* 608b.

odkupienie czyje [= *kogo*] [*w tym: pron poss* (6), *G sb* (3), *ai poss* (1)] (10): *OpecŻyw* 26, 71v; *WujJudConf* 93; *CzechRozm* 94; O náleřzeniu drzewá Krzyřzá S./ ná którym wiřiało odkupienie náře/ hířtorya *SkarŻyw* 396, 73; Kryřte tyř nářze odkupienie/ y z BOgiem Oycem poiednánie. *ArtKanc* F11v. *Cf* »dusz odkupienie«, »odkupienie řwiata«.

W połączeniach szeregowych (12): *BierRaj* 20; *KrowObr* 109v; *SarnUzn* B8v; Gdyř íám tylko Pan Kryřtus Bog y człowiek prawdźiwy mogł dořyc vczynić zá grzechy nářze/ y íeřł dořtátecznym

odkupieniem/ vspráwiedliwienim/ y zbáwienim nálzým. *WujJudConf* 93; *CzechRozm* 40, 94, 143, 173v; *CzechEp* 271, 299; *LatHar* 221; *WujNT* 1.*Cor* 1/30.

Wyrażenia: »dusz odkupienie« (1): Ktory [Jezus Krystus] on tylko sam ieft/ [...] duż nálzých odkupienim *KrowObr* 109v.

»odkupienie świata« [*szyk* 1:1] (2): *BierRaj* 20; Witay Pánie Iezu Chryšte/ światłości niebieska/ odkupienie świata *LatHar* 221.

Szeregi: »zbawiciel a odkupienie« (1): iż iuż miał rychło przyflác [Pan Bóg] onego zbawiciela á ono odkupienie narodowi ludzkiemu *RejPos* 19.

»zbawienie i odkupienie« (2): tencij ieft zbawienie náffe/ ij odkupienijé Izraelfkie *OpecŻyw* 71v, 26. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

a. *Żywot wieczny ofiarowany ludziom zbawionym* (18) : *BiałKat* 26; Každy kto zá takim powołaniem/ idzie zá nim zupełnym vfánim/ fwe zásluzenie/ dáruie mu Pan, y odkupienie. *ArtKanc* F10v.

odkupienie czego (4): *KromRozm III* D2; my sami w łobie wzdychamy/ oczekawáiąc przyśpołobienia synow/ tho ieft/ odkupienia ciála nálzego. *BibRadz Rom* 8/23; *WujNT Rom* 8/23; *SkarKaz* 205b.

odkupienie czyje (2): *RejPos* 5v; Nie zálmucaycie Duchá Świętego przez ktorego ieftście náznáczeni ábo zápieczętowáni w dzień odkupienia wálzego. *WujJud* 165v.

Wyrażenia: »dzień odkupienia« = *dzień sądu i wejścia do królestwa niebieskiego; dies redemptionis* *PolAnt, Vulg* (6): A nie zálmucaycie Duchá onego świętego Bożego/ przez ktorego ieftście zápieczętowáni na dzień odkupienia. *BibRadz Eph* 4/30; *BiałKat* 51; *WujJud* 165v; *RejPosWstaw* [110³]v; *BudNT Eph* 4/30; *WujNT Eph* 4/30 [*zawsze przekład tego samego tekstu*].

»wieczne odkupienie« = *aeterna redemptio* *PolAnt, Vulg* [*szyk* 4:1] (5): á więc tho ieft wierzyć/ iż s łtolice Bożey y ze krwi báránkowej płynie więznie [!] odkupienie? *KrowObr* 67v, 66v; *BibRadz Hebr* 9/12; *KuczbKat* 275; *WujNT Hebr* 9/12.

Szereg: »krolestwo a odkupienie« (1): nic fie nie lękaycie/ ábowiem iuż blisko ieft krolestwo wálze/ á odkupienie wálze. *RejPos* 5v.

3. *Uchronienie, uwolnienie* (12) :

odkupienie czego (1): ACZ dla odkupienia vbogich ludzi vtrapienia [*pro redimenda pauperum vexatione* *JanStat* 501] Czełné/ álbo pámiętné/ [...] było odieté *SarnStat* 817.

a. *Ratunek, zmiłowanie* (o Bogu Ojcu); *redemptio* *Vulg, Cn* (11) : Oyteże moy mily/ ienże ies wyfoki w łtworzeniu/ flodki w miłowaniu/ miłofierny w odkupieniu *OpecŻyw* 100, 12v; *RejPos* 296; *LatHar* 45; *WysKaz* 36.

odkupienie czyje [= kogo] (2): *ArtKanc* A17; Błogofławiony Pan Bog Ifraelfki: iż [...] vczynił odkupienie ludu swoiego. *WujNT Luc* 1 /68.

Szereg: »odkupienie ani ratunek« (1): Tu fie zmiłuy nádemną wřzechmogący Boże moy/ gdyż to pewnie wiem iż iuż w piekle żadnego odkupienia ani żadnego ráthunku nie naydzye. *RejPos* 248.

Przen: *Bog Ojciec* [*czyje: pron poss* (2), *G pron* (1)] (3) : Wífákeś ty yeft sam Bog moy odkupyenye moye *LubPs* E3v, R6v, cc.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1) : Redemptio, Odkupienie/ Wyfwbodzenie. Mqcz 103a.*

Synonimy: 1. zapłalenie, zapłata; 2. »dosyć uczynienie«, dosyćuczynność, nagroda, nagrodzenie; a. wybawienie, wyzwolenie, zbawienie; 3.a. ratunek, zmiłowanie.

Cf **ODKUP, ODKUPIĆ, ODKUPNO**

AL